

LEBSANFT, Franz; TACKE, Felix (ed.) (2020).
Manual of standardization in the Romance languages.
Berlín; Boston: Walter de Gruyter. 858 p.

Aquest volum s'ha redactat perquè serveixi d'obra de referència en l'àmbit de l'estandardització i de la planificació del corpus de les llengües romàniques. No és una història dels processos d'estandardització en el món romànic —tot i que conté informació sobre aquest punt—, sinó un panorama detallat de la situació actual pel que fa a la codificació i la cultivació/elaboració dels idiomes: quin és l'estat de la qüestió en relació amb cada una de les llengües romàniques. El llibre s'obre amb «Romance standardology: Roots and traditions» (p. 3-59), un extens capítol introductori dels editors de l'obra dedicat a resseguir els orígens del terme *estàndard* aplicat als idiomes en el món anglosaxó i en el món romànic; les reflexions sobre estandardització entre els lingüistes del segle xx, i l'origen i la justificació dels conceptes *estàndard pluricèntric* i *estàndard polinòmic*. El capítol conté una segona secció en la qual es fa una síntesi del material presentat en la resta del llibre. No és una simple presentació protocol·lària, sinó que els autors fan un esforç autèntic —i reeixit— per processar i sintetitzar la immensa quantitat d'informació que proporcionen els col·laboradors de l'obra, i per obtenir-ne conclusions de cara a una «estandardologia» comparada de les llengües romàniques (l'expressió *comparative standardology* és de John E. Joseph, 1987). En conjunt, aquest capítol té caràcter de síntesi introductòria, com s'ha dit, però això no li impedeix oferir observacions de detall suggestives —per exemple, quan consignen que el terme *standard*, en el viatge del Regne Unit a França, perd el seu regust classista—, ni mostrar prou llibertat de criteri —per exemple, quan fan notar (amb paraules més suaus) la feblesa del concepte *estàndard polinòmic*.

El cos de l'obra s'organitza en dues grans parts, encara que d'extensió molt desigual. En la primera, «Theories of linguistic norm» (p. 61-228), s'analitza la visió que tenen de la normativa i de l'estàndard diferents subdisciplines lingüístiques, escoles i períodes. Així, Ludwig Fesenmeier, a «Linguistic norm in classical grammar and rhetoric» (p. 63-106), s'encarrega d'explicar la concepció de la norma lingüística a Europa en el llarg període que va de Ciceró a Vaugelas. Jörn Albrecht ho fa en relació amb el Cercle Lingüístic de Praga a «Linguistic norm in the Prague School of Linguistics» (p. 107-125) —amb referències al llegat actual de l'escola. Després, Johannes Kabatek tracta de la teoria de la norma en l'obra de Coseriu en l'apartat «Linguistic norm in the linguistic theory of Eugenio Coseriu» (p. 127-144) —que no és, però, la teoria de la norma de la planificació del corpus. A continuació Carsten Sinner, a «Linguistic norm in sociolinguistics» (p. 145-164), fa una exposició detallada dels diferents conceptes de norma des del punt de vista de la sociolingüística i de la

sociologia del llenguatge. Angela Schrott, a «Linguistic norm in linguistic pragmatics» (p. 165-182), situa la idea de norma lingüística en el marc més general de la cultura i les tradicions culturals. Felix Tacke, amb «Linguistic norm in cognitive linguistics» (p. 183-208), analitza els conceptes de la lingüística cognitiva que podrien servir per contribuir a l'estudi de la normativa i l'estàndard —un capítol ben fet, però ficat en aquest llibre una mica amb calçador. I Franz Lebsanft, a «Linguistic norm in discourse linguistics» (p. 209-228), ofereix una mostra d'anàlisi de la ideologia i del discurs sobre la normativitat lingüística. Es tracta d'un capítol suggeridor, i és una llàstima que no sigui més extens.

Aquesta primera part proporciona una visió rica i multidisciplinària de les nocions de llengua estàndard i de norma lingüística, i en tot cas el petit comentari crític que suscita és que hi ha altres enfocaments complementaris que s'hi haurien pogut incloure amb molta naturalitat. Així, potser el lector hauria esperat un capítol dedicat al pensament sobre la norma lingüística del període històric que va de Vaugelas al començament del segle xx —encara que això queda parcialment cobert a la introducció del llibre—, i potser hauria resultat enriquidora la presència de capítols, per exemple, sobre el concepte de norma lingüística en àrees com la ciència política o la psicologia social. En qualsevol cas, sí que trobem a faltar més referències a l'adveniment de la contemporaneïtat —amb la revolució industrial i la formació dels estats nació— com a factor clau per a la consolidació mateixa de l'artefacte anomenat *llengua estàndard* (i com a factor desencadenant, per tant, del desplegament de les eines codificadores i difusores de la codificació que s'estudien amb tant de detall en el volum).

En la segona part del llibre, «Instruments and reference tools for language codification and modernization» (p. 229-849) —que per extensió constitueix, amb diferència, el cos central de l'obra—, es presenta una descripció detallada dels recursos de què ha disposat i disposa cada llengua romànica per a la formació, la consolidació i la pervivència de la varietat estàndard corresponent, i dels avatars relatius als diferents processos de codificació i estandardització (tot i que aquest punt rep menys atenció que el primer, potser perquè no s'hi destina un apartat específic, i els comentaris llavors tenen caràcter ocasional). El tractament de cada llengua s'estructura en quatre apartats: un de dedicat a l'ortografia i l'ortoèpia; un altre, a les gramàtiques; un tercer, als diccionaris, i el darrer, a les obres orientades a resoldre dubtes lingüístics. Cal destacar com a novetat de plantejament la inclusió d'aquest darrer apartat, una opció que els editors justifiquen raonadament argumentant que els diccionaris de dubtes i dificultats —i altres recursos equiparables— són obres que contribueixen de manera important a fixar i difondre els estàndards.

Quant a la relació de llengües concretes estudiades, el volum s'ocupa amb detall del romanès, amb la col·laboració de Camelia Stan (ortografia i ortoèpia [= OO], p. 231-243), Rodica Zafiu (gramàtiques normatives [= GN], p. 245-259; diccionaris normatius [= DN], p. 261-279) i Isabela Nedelcu (diccionaris de dificultats [= DD], p. 281-296). També rep atenció acurada l'italià, amb les contribucions de Gerald Bernhard (OO, p. 297-315), Elisa De Roberto (GN, p. 317-340) i Luca Lorenzetti

(DN, p. 341-371; DD, p. 373-397). Tracten extensament del francès Bernhard Pöll (OO, p. 399-416), Sybille Große (GN, p. 417-440), Luca Melchior (DN, p. 441-460) i Johanna Wolf (DD, p. 461-479). Del català se n'encarreguen David Paloma (OO, p. 481-495), Jenny Brumme (GN, p. 497-517) —que afirma, a parer meu erròniament, que l'aproximació de la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'IEC (GIEC) a l'estàndard és pluricèntrica—, Elisenda Bernal (DN, p. 519-533) i Òscar Bladas Martí (DD, p. 535-557). L'espanyol és estudiat per Felix Tacke (OO, p. 559-579), Carla Amorós-Negre (GN, p. 581-604), Sebastian Greußlich (DN, p. 605-627) i Franz Lebsanft (DD, p. 629-650). I analitzen la situació del portuguès Maria Filomena Gonçalves (OO, p. 651-677; DD, p. 725-746), Augusto Soares da Silva (GN, p. 679-700) i Ulrike Mühlshlegel (DN, p. 701-723).

Les altres llengües romàniques reben menys atenció —i han estat col·locades, sabent que resultaria una decisió polèmica, sota el rètol «“minor” Romance languages» (l'adjectiu *minor* amb cometes)—, un fet que es pot justificar no pas perquè siguin idiomes de menys importància, sinó perquè, de fet, el treball que s'hi ha fet en l'àmbit de la codificació i l'estandardització (que és la matèria del llibre) té menys gruix. Particularment interessant —i potser això generarà controvèrsia— és que hagi quedat en aquest grup l'occità, una de les llengües tradicionalment «principals» en els manuals de romanística (però l'obra que ressenyem no és un manual de lingüística romànica).

La presentació d'aquest grup de llengües «menors» s'organitza més o menys per estats, i no es descriuen per a cada idioma els processos codificadors d'acord amb les àrees (ortografia i ortoèpia, etc.) en què es dividien els apartats dedicats a les llengües del primer grup, sinó globalment. En primer lloc Sabine Heinemann tracta de les llengües romàniques dels estats italià i suís (p. 747-772): el friülà, el ladí, el romanx, el sard i el cors. En segon lloc, Ursula Reutner ofereix l'estudi dels romanços de França (p. 773-807): occità i francoprovençal. A continuació Sebastian Postlep analitza els idiomes romànics de l'Estat espanyol (p. 809-829): gallec —ai las!—, asturià i mirandès, i aragonès. I, finalment, Carolin Patzelt (p. 831-849) dona una visió general de l'estandardització dels criolls de base romànica —quan han passat per processos estandarditzadors—, amb atenció especial al crioll haitià i al papiament.

L'organització «per recursos» (ortografia i ortoèpia, gramàtiques, etc.) de l'estudi de cada llengua —d'una banda molt pràctica per al lector— té un petit inconvenient: fa difícil recollir les reflexions generals sobre codificació i estandardització que s'han fet en les diferents llengües a propòsit dels problemes d'aquelles llengües —o de qüestions més àmplies—, i que poden tenir interès per a l'«estandardologia» romànica comparada. I, per tant, n'hi ha que no han estat recollides. Aquest seria el cas —i se'm disculparà, per l'idioma i el lloc on es publica aquesta ressenya, que em refereixi a un exemple català— de les notables aportacions de Xavier Lamuela a la teoria de l'estàndard, com ara el seu llibre *Estandardització i establiment de llengües* (1994). O del concepte *llengua referencial* de l'estandardologia occitana.

Sigui com sigui, cal felicitar-se per l'aparició d'aquest sòlid volum (que ofereix, a més, abundant bibliografia actualitzada i un índex de matèries). D'una banda, és segur que esdevindrà l'obra de referència de la disciplina —i que proporcionarà un

marc per a estudis futurs d'estandardologia romànica comparada. I, de l'altra, pensem que contribuirà a acabar de dissipar les restes de prevenció que encara queden entre certs lingüistes quan se'ls diu que les qüestions relatives a la normativa de les llengües poden ser objecte de recerca científica.

Jordi GINEBRA
Universitat Rovira i Virgili

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

JOSEPH, John Earl (1987). *Eloquence and power: The rise of language standards and standard languages*. Londres: Frances Pinter.